

Tanja Ž. Antić¹
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

ISSN 2217-7221
eISSN 2217-8546
UDC 821.111(73)-31(048.83)
prikaz

LESLI FAJNBERG. 2011. *STOUN BUČ BLUZ*

Lesli Fajnberg je autor/autorka² osam knjiga i četiri eseja uključenih u antologije, predavač/predavačica na brojnim koledžima, američkim i stranim univerzitetima, učesnik/učesnica u nizu konferencija i na mitinzima, dugogodišnji/dugogodišnja trans, kvir (queer) i levičarski/levičarska aktivista/aktivistkinja i član/članica nekoliko organizacija.³ *Stoun buč bluz* je njegov/njen prvi objavljeni roman 1993. za koji je dobio/dobila dve književne nagrade 1994. god. (Lambda Small Press Literary Award i American Library Association Award for Gay and Lesbian Literature), nakon čega je usledio niz drugih nagrada i počasti i za druga objavljena dela. Ubraja se u red klasika literature LGBT pošto čini pionirsko istupanje na tlo polnih i rodnih uloga mimo granica krutih binarnih kategorija i esencijalizma. Uz to, prati začetak feminističkog pokreta i pokreta za crnačka prava.

Tema ovog dela račva se u dva toka: na individualnom planu prati životni put glavne junakinje Džes Goldberg, koju od samog rođenja obeležava žig transrodnosti, tačnije potraga za rodnim identitetom, a na kolektivnom – društvena, ekonomska i politička situacija i previranja u SAD sredinom 20. veka.

Izbor epistolarne forme u uvodnoj glavi romana, gde se u intimnom tonu Džes direktno obraća svojoj neprežaljenoj ljubavi Terezi, iznosi pred čitaoca svu težinu i kompleksnost egzistencije transrodne osobe tog vremena, i ne samo tog, nažalost. Već od druge glave pa sve do kraja, Džes započinje hronološko pripovedanje o svom poreklu i rođenju u pustinji. Nastavlja ređajući značajne epizode kao mozaične kockice čestih padova i ponovnih uspona, žilave borbe za opstanak uprkos konstantnim

1 tafriend08@gmail.com

2 Lesli Fajnberg koristi rodno neutralne zamenice u engleskom jeziku „hir“, „ze“ i „s/he“, tako da se i srpski izdavač Queer Beograd trudio da to učini koristeći paralelno i ženski i muški rod u duhu srpskog jezika.

3 Detaljnije na zvaničnom sajtu <http://www.transgenderwarrior.org/pdf/vitae.pdf> (pristup 30. 6. 2012).

teškoćama i zidovima koji niču u Bafalu, sve do pokušaja adaptiranja nakon preseljenja u Njujork i pronalaženja novog i višeg smisla kroz unitarni aktivizam na planu ljudskih prava. Upoređujući koegzistenciju marginalizovanih grupa, autor/autorka ukazuje na povezanost između rasizma, seksizma i revolucionarne klasne svesti, ali i na međusobnu povezanost klasnih struktura i rodni ograničenja, odakle sledi da je borba protiv kapitalizma i njegove eksploatacije neodvojiva od borbe protiv totalitarnih raspodela rodni uloga i identiteta u okviru kapitalizma.

Struktura romana obuhvata Posvetu stounvolskoj „ratnici” Silviji Riveri, 26 glava i Pogovor⁴ autora/autorke posle 10 godina od objavljivanja. Uglavnom ujednačena dužina numerisanih glava svedoči o sigurnom pripovedačkom kompozicionom planu, koji u sebe inkorporira po nekoliko kraćih, sažeto uobličениh epizoda. Referisanjem na istorijski događaj u Posveti – Stounvolsku pobunu 1969. god. u Grinič Vilidžu – vrlo eksplicitno uspostavlja paralelizam između pomenute učesnice Silvije Rivere i glavne junakinje Džes Goldberg kao paradigme istog samo na drugom prostoru.

Usled nedostatka adekvatnih jezičkih rešenja u prevodu sa engleskog na srpski jezik, originalni naslov *Stoun buč bluz* zadire u samu srž fabule romana. Narativ pretopljen u ove tri reči svedoči na lapidaran način o životu čitave supkulture danas poznate pod akronimom LGBTTIQ⁵ zajednice. Srpsko izdanje knjige na naslovnoj strani koristi, verodostojnu temu, ilustraciju (fotografiju iz radionice autorke Jasmine Tomić) poluobnaženog mladog ženskog tela, leđima okrenutog, sa povezom preko grudi, kratke kose i u farmerkama. To je samo segment buč lezbejske ikonografije, detaljno upotpunjene tokom romana u vidu stila odevanja (apostrofiranje simbolike kožne jakne) kao *drag*, motora, posete gej barovima, etičkog kodeksa i modela ponašanja.

U žanrovskom smislu, delo je razučeno iako bi prema osnovnim odlikama najpre bilo svrstano u roman (fluktuirajući između granica socijalnog, političkog, ljubavnog i avanturističkog romana, romana toka svesti, bildungsromana). U njemu

4 Pogovor sadrži dva dela od kojih je prvi poetički vodič u razumevanju teksta (priča pisana „iznutra”, sa primesama autobiografskog, ali nadograđena književnom fikcijom, i njen život među čitalačkom publikom), a drugi – komparativno revidiranje prošlosti i trenutnog stanja, uz poklič za oslobođenje, čime bi se ispisalo poslednje poglavlje „borbene sage” koje nedostaje u knjizi.

5 Skraćenica obuhvata lezbejke, muškarce koji su gej, biseksualne, transseksualne, transrodne, interseksualne i kvir osobe.

se smenjuju elementi sledećih književno-naučnih vrsta: autobiografije, dnevnika, putopisa i hronike. Oštra kritička reč često je upućena društvu, državnom sistemu, zdravstvu, školstvu, političkim dešavanjima i ekonomiji, pa čak i feminističkom lezbejskom pokretu,⁶ te roman poprima i notu satire. Upotrebom fusnota rešen je problem mogućeg nedostatka informacija kada su u pitanju, pre svega, čitaoci van teritorije SAD, čime se pruža osnovni kontekst za razumevanje prvenstveno lokalnih događaja. Dodatni, naučni sloj čine istorijske reminiscencije, antropološka zapažanja, medicinska dostignuća i lingvističke nedoumice, obično pri oslovljavanju transrodnih osoba. Dokumentaristička građa se sintetizuje s intimnom potresnom ispovešću glavne junakinje kao doživljenog pripovedača, kojeg odlikuje smirenost, racionalnost naracije, sklonost opservaciji.

Zahvaljujući intertekstualnom pristupu autora/autorke u tekstu se sreću citati ili parafraze bajki, legendi i lirskih pesama što znatno doprinosi literarnom kvalitetu romana. Koncizno osmišljeni dijalozi između Džes Goldberg i pojedinih pripadnika LGBTTIQ, Glorijine dece ili sindikalca Dafija nude mnoštvo zanimljivih i mudrih opaski u stilu izreka, aforizama i sentenci, koji bi mogli da se osamostale kao opštevažee istine. Zvuci popularne muzike često prate pojedine epizode iz ravnog ličnog prostora ili gej barova. Svojom metatekstualnošću oni uspešno nadomešćuju ono što likovi ne verbalizuju.

Veliku važnost autor/autorke pridaje mističnim motivima i likovima (kao što su Indijanci, žongler i nepoznati pomoćnik s lekom na ulici u Njujorku, mitski starac iz Rutine priče, Proročica u ludnici, simbolični snovi i vizije glavne junakinje) i motivima prirode (pustinja naspram grada Bafala, zoološki vrt naspram urbane neprijateljske okoline, autoput kao granica dva sveta u detinjstvu – šuma i jezerce naspram blokova). U prvom slučaju, reč je o izvesnim pomoćnicima ili pomoćnim sredstvima da se prevaziđe trenutna krizna situacija (npr. vizija pustinje tokom brutalnog silovanja u policijskoj stanici), dok u drugom – svet prirode predstavlja utočište od dnevnih neprilika i egzistencijalnih problema, gde Džes pronalazi toliko željeno razumevanje i prihvatanje. Diskretno je provučena tendencija autora/autorke da osnovnu temu romana – transrodnost – prikaže kao sastavni deo prirode, tj. kao legitimni ogranak njene raznolikosti.

Slabosti romana temelje se na nedorađenosti pojedinih epizoda (npr.

6 Na prvi pogled paradoksalno, Džes se u jednom momentu više identifikuje s radnicima/radnicama pored kojih radi u fabrikama nego sa feministkinjama iz srednje klase.

nedovršena epizoda u kojoj je data uzajamna naklonost glavne junakinje i Ivon, takođe, i odnos sa Rut je prilično nedefinisan) ili na nedovoljnoj motivisanosti likova (npr. iznenadna pojava neznanca na ulici koji daje Džes delotvorni lek protiv kašlja, nemotivisana želja Džes da se posebno oprostí od profesorke Kendi nakon suspendovanja u školi). S obzirom na to da je *Stoun buč bluz* roman prvenac Lesli Fajnberg, koji/koja, uz to, nije književnik/književnica po vokaciji i obrazovanju, potpuno je razumljivo da se nedostatak spisateljskog iskustva i književne tehnike ne može u svakom detalju nadoknaditi nesumnjivim literarnim talentom, mnogo puta dokazanim veštim sklopom rečenice, jasnim izražavanjem misli, nedvosmislenom empatijom sa likovima, plastičnim nijansiranjem osećanja, stanja i refleksija, bogatim leksičkim fondom (posebno je značajan kao jedan od identifikatora supkulture LGBTTIQ, prvenstveno lezbejske).

Srpska autorska i prevodilačka književnost oskudeva u delima s ovakvom tematikom, stoga je značajnija njegova pojava na domaćem prostoru. Dinamično je postavljena kategorija transrodnosti, što u obličju različitih tipova likova, koji svaki ponaosob reprezentuje poneku njenu podvrstu, što u stalnom traganju glavne junakinje za sopstvenim rodnim identitetom u luku od buč lezbejke preko transmuškarca do ponovnog vraćanja na stanje pre hormonske terapije, ali uz vidne vizuelne tragove uzimanja hormona. Sjedinjenost telesnog, mentalnog, emotivnog i intelektualnog nijednog trenutka ne biva narušena, zbog čega je još bitnija poruka četrdesetogodišnje Džes nakon rezimiranja pređenog životnog puta u završetku romana: „Moja komšinica, Rut, nedavno me je pitala da li bih, da mogu ispočetka da živim, donela iste odluke: 'Da', nedvosmisleno sam odgovorila, 'da'” (Fajnberg 2011: 333).

Pored informativnog karaktera romana, uzimajući u obzir pomenute karakteristike, ovo štivo nudi uzbudljivu odiseju kako u okviru sopstvenog bića tako i u svetu koji nas okružuje. Predstavlja nam duh Stounvola kao mogućnost izbora na pobunu i otpor represiji, svest o neophodnosti ujedinjenja različitih društveno-političkih struja ugnjetenih grupa i veru u „svet u kome vredi živeti, svet koji je vredan borbe” (Fajnberg 2011: 333), toleranciju i poštovanje manjina po bilo kojem osnovu (seksualnih, rasnih, klasnih...), završenu maketu mosta, spremnu za interkulturalnu komunikaciju sa ciljem uspostavljanja ljudskih prava kao neprikosnovene institucije za sve.